

«هه‌ژار» استاد بی‌بدیل ترجمه‌موزون

ترجمه از یک زبان به زبانی دیگر، برگردانی نسبی است و درصد موفقیت بستگی دارد به مهارت و تبخّر مترجم. هیچ ترجمه‌ای نمی‌تواند گویای فکر و اندیشه و ساختارهای زبانی زبان مبدأ به زبان مقصد باشد. این دشواری‌ها در هر ترجمه‌ای به طور نسبی مشاهده می‌شود. اما این دشواری زمانی دوچندان می‌گردد، که متن ترجمه، از موارث ادبی یک زبان باشد؛ باز زمانی که آن اثر یک اثر ادبی موزون باشد و الزاماً به یک اثر ادبی موزون در زبان مقصد ترجمه شود، دشواری و پیچیدگی‌های آن خودنمایی می‌کند. اما شاعری بلند آوازه به نام «هه‌ژار» که هنور روزگار فرصت آن را نیافته که او را آن گونه که هست بنمایاند، در این زمینه از شاهکاری، شاهکاری دیگر آفریده‌است. او «رباعیات خیّام» را که شهره جهانی دارد و به اغلب زبان‌های مهم جهان ترجمه شده‌است، با زبان شعر، به کردی برگردان نموده‌است. بزرگی و خطر این امر بر کسی آشکار است که به رموز ادبی و فصاحت و بلاغت هر دو زبان (فارسی و کردی) آشنا باشد. در این زمینه می‌کوشیم ضمن به دست دادن مطابق‌های از این رباعیات گوشه‌هایی از مهارت و استادی «ماموستا هه‌ژار» را نشان دهیم:

رباعی شماره (۱)

خیام

هر سبزه که بر کنار جویی رسته‌است گویی ز لب فرشته‌خویی رسته‌است
پا بر سر سبزه تا به خواری ننهی کان سبزه ز خاک لاله‌رویی رسته‌است

ترجمه «هه‌ژار»

هه‌سه‌وزه که تازه له ده‌م ئاوئ پ‌واوه وه‌ک تازه خه‌تئ له لی‌وی لاوئ پ‌واوه
هه‌نگاوئ له‌سه‌ر شینه‌که به‌پ‌ریز دانی ئه‌و شینه‌که له خاکی مه‌سته‌چاوئ پ‌واوه

رباعی شماره (۲)

خیام

آن قصر که جمشید درو جام گرفت آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت!
بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر دیدی که چگونه گور بهرام گرفت؟
ترجمه «هه‌ژار»

لهو کوشک و سهرایه دا که جهم جامی گرت ریوی تره کیوه، مامز ئارامی گرت
بارام که هه‌موو ژيانی خوئی گوری ده‌گرت دیتت به چ جوئی گوری بارامی گرت؟!

رباعی شماره (۳)

خیام

پیش از من و تو لیل و نهاری بوده‌است گردنده فلک نیز به کاری بوده‌است
هرجا که قدم نهی تو بر روی زمین آن مردمک چشم نگاری بوده‌است
ترجمه «هه‌ژار»

پیشی من و تۆش پۆژ و شهویک بوون، کاکه گه‌ردوون له گه‌رانا بوو وه‌کوو ئیستاکه
له‌م سهر زه‌وییه له‌هه‌ر جی پی وه‌گوپزی خۆل و گلی چهند چاو و دلّه، ئه‌و خاکه

رباعی شماره (۴)

خیام

چون چرخ به کام یک خردمند نگشت خواهی تو فلک هفت شمر خواهی هشت
چون باید مرد و آرزوها همه هشت چه مور خورد به گور و چه گرگ به دشت
ترجمه «هه‌ژار»

گه‌ردوون که گه‌را دژی نیازی من و تۆ عاسمان به‌مه چی، هه‌شت و هه‌وت بن یا نو؟
بمرم که له‌شم به‌من چی هه‌رچی ده‌یخوا میرووله له‌گلکۆبی، چ گورکی که‌ژ و کو

کارگاه متن پژوهی

@farsi_negaresh

قلمرو زبانی

- ۱ معادل «رباعی» در زبان کردی چیست؟ آیا این معادل، واژه سره کردی است یا دخیل؟
- ۲ در رباعی شماره (۱) واژه‌های مترادف فارسی و کردی را مشخص کنید.
- ۳ معادل واژه‌های زیر را از ترجمه «هه‌ژار» بیابید.
 - سبزه (رباعی شماره ۱):
 - قصر (رباعی شماره ۲)
 - لیل و نهار (رباعی شماره ۳):
 - گور (رباعی شماره ۴):

قلمرو ادبی

- ۱ واژه‌های قافیه را در رباعی شماره (۳) هم در فارسی و هم در ترجمه آن مشخص کنید.
- ۲ در رباعی شماره (۲) واژه‌های دارای جناس تام را مشخص کنید. آیا این جناس در ترجمه کردی نیز رعایت شده است؟

قلمرو فکری

- ۱ یکی از عقاید پیشینیان تناسخ یا باززایی؛ یعنی، زاییده شدن دوباره پس از مرگ است، در کدام رباعی این اندیشه، دیده می‌شود؟ آیا در ترجمه رباعی نیز این اندیشه بازتاب یافته است؟
- ۲ جان‌مایه رباعی دوم چیست؟
- ۳ پیشینیان بسیاری از پیشامدهای خوب و بد را به گردش افلاک و اجرام آسمانی نسبت می‌دادند، در کدام رباعی به این باورداشت اشاره شده است؟

www.my-dars.ir

تدوین:

محمدامین شمس‌نیا - پیرانشهر